

کتابخانه‌های روستایی؛ پایگاه‌های آموزش و ترویج

مقدسی را که به دوش گرفته بود، با ارتقاء سطح آگاهی و شناخت روستائیان در زمینه‌های مختلف مذهبی، اجتماعی، آموزشی و ترویجی به سرمنزل مقصود برساند. کتابخانه‌های روستایی برپایه این اهداف تجهیز و راه‌اندازی شد و مسئولیت آن را نیروهای جوان و با سواد روستایی به صورت داوطلبانه و بدون هیچ گونه توقع مالی، به عهده گرفتند. روند فعالیت این کتابخانه‌ها که با اهداف زیر تشکیل شدند تاکنون با موفقیت طی شده و هنوز هم ادامه دارد.

- ۱- ارتقاء سطح آگاهی دانش روستائیان، بویژه جوانان روستایی
- ۲- ایجاد زمینه مناسب تحقق توسعه انسانی در روستاها
- ۳- پر کردن اوقات فراغت روستائیان به صورت سازنده و مفید در جهت دانش‌اندوزی
- ۴- افزایش حس تعاون و همکاری در بین روستائیان و ایجاد تمایل به مشارکت در امور مختلف

- ۵- ایجاد ارتباط بین روستا و مراکز علمی و آشنا کردن آنها با دانش روز جهت رفع مشکلات مختلف روستا
 - ۶- آشنایی روستائیان با امکانات بالقوه منابع تولیدی و بهره‌گیری صحیح از ابزار تولیدی روستا
 - ۷- ایجاد مجاری ارتباطی بین روستا و مجامع برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری
- تحقق همه موارد فوق مستلزم نوعی پویا، تکاپو و جدیت در رفتارهای سازمانی است و بدین منظور جهت عملی نمودن همه آنچه که مد نظر بوده در بدو امر امکانات و تشکیلاتی ضروری بوجود آمد تا تمام مساعی لازم را در کوتاه مدت بکار گرفته و پایه‌های اولیه حرکت به سمت هدفهای فرهنگی را استحکام بخشد. با روند جدیدی که در خصوص تشکیلات و تجهیز

محمد تقی شکری مدیر کتابخانه‌های روستایی کشور

اداره کل آموزش بزرگسالان، خانه‌های فرهنگ روستایی و اداره کل آموزش روستایی و عشایری صورت می‌گرفت. اندکی پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جهادسازندگی براساس فرمان امام خمینی رهبر کبیر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی، پا به عرض حیات نهاد. این نهاد مردمی از همان ابتدا در کنار فعالیتهای عمرانی و اقتصادی، توسعه فرهنگی اجتماعی را در روستاها و مناطق محروم، سرلوحه کار خویش قرار داد و تمام تلاش و توان خود را معطوف به این مناطق نمود. در این راستا: معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهادسازندگی با آگاهی کامل از وضعیت موجود و احساس مسئولیتی سنگین در قبال مردم محروم روستایی بخصوص جوانان اقدام به تأسیس و ایجاد کتابخانه‌های متعددی در روستاهای کشور نمود تا رسالت

در ایران قبل از انقلاب اسلامی فعالیتهای فرهنگی و آموزشی به صورت بسیار پراکنده و در تعداد محدودی از روستاها صورت می‌گرفت، مواردی که می‌توان بدان اشاره کرد بنیاد خاور نزدیک در سال ۱۳۲۵ می‌باشد که کتابخانه سیاری حاوی کتب منتشر شده توسط همین بنیاد را در روستاهای اطراف ورامین توزیع می‌کرد. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۴۵ اولین کتابخانه سیار روستایی را در منطقه ده شوری عشایر فارس برپا کرد و بعدها این امر در بعضی از روستاهای دیگر نیز ادامه یافت. از طرف دیگر فعالیتهای کتابرسانی و ایجاد کتابخانه‌های سیار برای روستا توسط برخی مؤسسات دیگر به صورت خیلی پراکنده و محدود توسط هیأت امنای کتابخانه‌های کشور، سازمان انتشارات فرانکلین، سازمان پیشاهنگی،

و تقویت کتابخانه‌های روستایی پیش آمده است، در این راستا الزامات تازه‌ای رابوجود می‌آورد که وسعت عمل افزونتری نسبت به گذشته ایجاد می‌نماید. این امر که با رویکردی آموزشی و ترویجی میسر هست، ضرورتاً کتابخانه‌ها را به یکی از ارکان اساسی در این فرآیند تحت پوشش خود قرار می‌دهد، بدین سبب کتابخانه‌ها در دور جدید سازمان یافته و با وظایفی مشخص و مسدیریتی منسجم تجهیز و تقویت گردید. طوریکه سرانجام تا کنون در بسیاری از مناطق روستایی کشور به کانونی قدرتمند در امر آموزش و ترویج مبدل شده‌اند.

کارکرد اصلی و اساسی کتابخانه برای جامعه روستایی، همانا مسأله آموزش و ترویج است، که سبب انجام یک سلسله فعالیتها می‌گردد. صرف نظر از این که گستره این فعالیت چیست و یا چه می‌تواند باشد؟ کتابخانه روستایی با امکانات گردآوری شده و سازمان یافته می‌تواند نیازهای خواندنی و آموزشی روستائیان را برآورده سازد. کتابخانه روستایی رابطه متقابل با جامعه روستایی و نیازهای کشاورزان و دامداران و دیگر تولید کنندگان روستا دارد و فعالیتهايش را در جهت اقتناع این نیازها سازمان می‌دهند. کتابخانه‌های روستایی می‌تواند به عنوان مشاور برای تولیدکنندگان روستایی عمل نماید و از این طریق نقش کارآمد خود را نشان دهد. کتابخانه روستایی می‌تواند با فعالیتها و خدمات متنوع خود، جامعه روستایی را بسوی پیشرفت و تکامل اجتماعی سوق دهند آموزشهای ترویجی که می‌تواند از طریق این مراکز صورت گیرد و به ثمر برسد، شامل روشهای گوناگون مشتمل بر گفتگو و مباحثه، بازدیدهای ترویجی از مراکز نمونه، نمایش‌های طریقه‌ای جلسات گروهی و بازدید از نمایشگاهها و سایر فعالیت‌های سمعی و بصری نظیر نمایش فیلم و سخنرانی است که قطعاً با محتوی و ابزار کار نظام آموزش رسمی

تفاوت اصولی دارد و از بهترین نوع آموزش ترویجی است.

بنابراین شبکه کتابخانه‌ای در هر کشور، اعم از شهری و روستایی می‌تواند از مناسب‌ترین مجزاهای توزیع اطلاعات در آن کشورها باشد. بدین لحاظ نقش کتابخانه‌ها در فراهم آوری و آسان ساختن مواد خواندنی و انتشارات جدید، بصورت نظام یافته و دائمی، بسیار حائز اهمیت است. شبکه اطلاع‌رسانی در کشورمان به گونه‌ای طراحی و اجرا شده است که روستاهای این مرز و بوم را با سطوح برنامه‌ریزی و همچنین با مراکز اطلاع‌رسانی ملی مرتبط می‌سازد. این ارتباط دوسویه و هماهنگ عمل می‌نماید. یعنی از یک سو نیازهای اطلاعاتی و علمی روستائیان به سطوح برنامه‌ریزی کشور معرفی می‌گردد و از سوی دیگر برای رفع نیازهای اطلاعاتی روستائیان منابع مختلفی در اختیار کتابخانه‌های روستایی قرار می‌گیرد. حضور فعال و همیشگی روستائیان در کتابخانه‌های روستایی، برای گرفتن اطلاعات علمی تازه و انجام فعالیت‌های ترویجی و مشارکتی، یکی از مجاری این کانال ارتباطی است. بدین ترتیب، نیازهای روستائیان توسط کتابخانه‌های روستایی به عنوان مرکز اطلاع‌رسانی شناسایی و به تشکیلات رده بالا منتقل می‌شود. در اینجاست که نیازهای علمی، اطلاعاتی و ... در برنامه‌ریزیهای کلان کشوری در نظر گرفته شده و اقدامات و تمهیدات لازم جهت رفع آنها صورت می‌گیرد.

با توجه به این که کتابخانه‌های روستایی می‌توانند در ارتقاء آگاهی و دانش عمومی نقش به‌سزایی ایفا نمایند و به عنوان مراکزی در جهت زمینه‌سازی مشارکت روستائیان و همچنین مراکز اطلاع‌رسانی مطرح می‌باشند. طبیعتاً نیازمند توجهی خاص هستند و لذا می‌بایست در تقویت و تجهیز هر چه بیشتر آنها کوشید و در راستای پویایی آنها گام برداشت.

در سه ماهه دوم سال ۱۳۷۴ آمارگیری سراسری از کتابخانه‌های روستایی کشور به عمل آمد که اطلاعات حاصله از آن نتایج قابل توجهی را نشان می‌دهد که به صورت اجمال به بیان این اطلاعات آماری می‌پردازیم.

تعداد کل کتابخانه‌های روستایی کشور ۱۶۵۰ باب می‌باشد که بیشترین این کتابخانه‌ها مربوط به استان خراسان با تعداد ۲۰۲ باب و کمترین تعداد مربوط به استان ایلام با تعداد ۹ باب می‌باشد. بر اساس این آمارگیری تعداد کل اعضاء کتابخانه‌های روستایی ۳۰۶۴۳۵ نفر می‌باشند که از این تعداد ۲۰۴۸۹۴ نفر مرد و ۱۰۱۵۴۱ نفر عضو زن می‌باشند. این وضعیت لزوم برنامه‌ریزی مناسب‌تر برای حضور بیشتر زنان در کتابخانه‌های روستایی را الزامی می‌سازد. همچنین بر اساس این آمارگیری از مجموع تعداد کل اعضاء کتابخانه‌های روستایی از لحاظ سنی ۱۳۶۴۰۷ نفر (۴۵ درصد) زیر ۱۵ سال، ۱۰۶۰۲۲ نفر (۳۵ درصد) ۱۵-۲۵ سال، ۴۲۸۳۷ نفر (۱۴ درصد) ۲۵-۳۵ سال و ۲۱۱۶۹ نفر (۶ درصد) بالای ۳۵ سال می‌باشند.

بیشترین اعضاء مخاطبان کتابخانه‌های روستایی را جوانان و نوجوانان روستایی تشکیل می‌دهند و این امر نشان می‌دهد که با یک حرکت مناسب در این زمینه و جهت‌دهی فکر و اندیشه این عزیزان که نسل آینده کشاورزی محسوب می‌شوند، به سمت فرهنگ غنی اسلامی و رشد تولیدات کشاورزی و در نتیجه رفع وابستگی کامل در این زمینه می‌توانیم به حفظ و شکوفایی فرهنگ روستایی کمک کنیم.

و همچنین روزانه تعداد ۳۳۷۹۵ نفر به این مراکز که تعداد ۱۸۷۷۰۹۴ جلد کتاب که در موضوعات مختلف علمی، کشاورزی، ادبی و هنری، عقیدتی و مذهبی را در خود جای داده است مراجعه می‌کنند.